

Työelämästä ja työmarkkinoista sekä elämästä, markkinoista ja ohjauksesta

Opovalmennus 7.12.2015
Sakari Saukkonen

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
KOULUTUKSEN TUTKIMUSLAITOS

Mitä on odotettavissa ja mihin pyritään?

- ✧ Uraohjauksen ristiriitojen tarkastelua yksilökeskeiseksi taantuneessa yhteiskunnassa, jossa totuus tulee talouspuheesta ja ihmisen kyky käsittää todellisuutta on vaarassa typistyä korvien välisen linjaston oikomiseen ja jossa ihmisen voimat keskittyvät joustavaksi ja sopeutuneeksi kilpailukansalaiseksi sosiaalistumiseen
- ✧ Tavoitteena on hahmottaa ääriviivoja ja perustuksia työelämästä ja työmarkkinoista koulutuksessa käytävälle keskustelulle – siis uraohjaukselle

Uraohjaus

- ✧ Career guidance refers to services and activities intended to assist individuals, of any age and at any point throughout their lives, to make educational, training and occupational choices and to manage their careers [...]
- ✧ The activities may take place on an individual or group basis, and may be face-to-face or at a distance (including help lines and web-based services).
- ✧ They include career information provision (in print, ICT-based and other forms), assessment and self-assessment tools, counseling interviews, career education programmes (to help individuals develop their self awareness, opportunity awareness, and career management skills), taster programmes (to sample options before choosing them), work search programmes, and transition services. (OECD, 2004)

”Advice is a form of nostalgia”

✧ Baz Luhrmann: Everybody’s free to wear sunscreen
(1. linkki katsottiin 7.12., toinen on visuaalisesti rauhallisempi)

✧ https://www.youtube.com/watch?v=xfq_A8nXMsQ

✧ <https://www.youtube.com/watch?v=JhCFR03kx98>

Ensimmäinen näkökulma: 11.9.

- ✧ Syyskuun 11. päivä vuonna 1973 tapahtui vallankaappaus Chilessä, kun sotilaat syrjäyttivät demokraattisesti valitun presidentti Salvador Allenden
- ✧ Vallankaappauksen taustalla olivat maan armeijan ohella Yhdysvaltain hallinto (CIA) ja kansainvälisiä suuryrityksiä
- ✧ Ennen vallankaappausta ”Chicagon pojat” olivat valmistelleet maaperää uudelle talouspoliittiselle ajattelulle, joka toimeenpantiin sotilasdiktatuurin aikana
- ✧ Chile on tyypiesimerkki osasta laajempaa tapahtumaketjua, jonka koemme nykyisin päivittäin: korporatiiviselle kapitalismille on raivattu järjestelmällisesti yhä enemmän tilaa ja siksi talouspuhe on eniten esillä oleva ja tärkeimpänä pidetty ”totuus” yhteiskunnasta

Hyvinvointivaltion jäähyväiset

- ✧ Milton Friedman, Margaret Thatcher, Ronald Reagan: 80-luvun lopun jälkeen valtion roolia on alettu järjestelmällisesti pienentää, koska uskotaan vapaiden markkinoiden toimivan paremmin
- ✧ Rahan liikkeiden vapauttaminen, globaalit markkinat, parhaan tuoton hakeminen pääomalle
- ✧ Äärimmillään valtiolle jää armeijan, poliisin ja tuomioistuinten ylläpitäminen
- ✧ John Maynard Keynes ja ”keynesiläisyys” halveksittuja ja vanhanaikaisina pidettyjä: ”sosiaalituet tekevät laiskaksi”
- ✧ Seurauksia yksilölle: ”responsibilisaatio” eli yksilöllisen vastuun korostaminen, joustavuus, sitoutuminen, liikkuvuus, jatkuva oppiminen, osaamisen kehittäminen, career development, careering – sopeudu, sopeudu, sopeudu!

Toinen näkökulma: ”Älä kato ittees, kato taivasta”

- ✧ Nykykulttuurissa yksilöt eivät niinkään kehity, vaan taantuvat
- ✧ Oppikirjojen mukaan sosialisatio-individualisaatio –prosessin tuloksena ihminen ymmärtää itsensä, paikkansa sekä suhteensa toisiin ihmisiin osana jatkumoa ja kokonaisuutta
- ✧ Kilpailuvaltio luo mentaliteetteja, joissa yksilöt keskittyvät henkilökohtaisten ominaisuuksiensa hiomiseen ja etsivät ratkaisuja erilaisiin kysymyksiinsä yksilöpsykologiasta – omien korvien välistä
- ✧ Koska viimeksi on toivottu esimerkiksi ”kansojen välistä solidaarisuutta” tai ”nuoriso on kokoontunut rauhanfestivaaleilla”?
- ✧ ”Isänmaan etu” korvaa nykyisin eri intressiryhmien erilaiset edut puhumattakaan tulevien sukupolvien edusta (”puu on hiilineutraalia energiaa”)

Jos alkaa ahdistaa, on hyvä muistaa tämä:

- ✧ ”Onko se niin vaikeaa käsittää, että koko elämä koostuu ristiriidoista, kompromisseista ja vääristä suksivalinnoista?”

Kari Hotakainen: Luonnon laki, s. 57

Työelämä?

- ✧ <http://kunkoululoppuu.fi/duunikone/>
  - Miten Duunikone auttaa valintoja ja päätöksentekoa?
  - Miten sen avulla työelämää voi hahmottaa?
- ✧ Keskusteltavaksi pienissä ryhmissä:
  - Mikä työelämä on ja kuinka siitä voi viestiä opiskelijalle?
  - Mistä siis puhumme, kun puhumme ”työelämästä” ja ”työelämätaidoista”?

Työelämä

- ✧ Ryhmäkeskusteluissa nostettiin esille työelämästä:
  - Se on paikka, jossa saa palkkaa ja tehdään työtä
  - Työ on välttämätöntä
  - Työn tekemiseen liittyy vaivannäköä
  - Työhön ja työelämään meneminen on siis välineellistä ja ei niin innostavaa?
  - Voisiko työkseen tehdä sellaista, missä on hyvä, mikä on kiinnostavaa, jota ympärillä olevat tarvitsevat ja josta maksetaan/jota arvostetaan?

Työelämätaidot

- ✧ Ryhmäkeskusteluissa nostettiin esille työelämätaidoista:
  - Ovat monitasoisia aina arjen- ja elämänhallinnan perustaidoista ammatillisesti eriytyneisiin taitoihin
  - Toisaalta yleisiä, mutta vaihtelevat myös työn, työpaikan, aikakauden ja kulttuurin mukaan
  - Itsestä huolehtiminen, terveys, aikatauluissa pysyminen: kasvatuksellisia kysymyksiä
  - Taito oppia uutta, usko omaan vaikuttamismahdollisuuteen, luovuus, kriittinen ajattelu, pyrkimys uudistaa asioita

Työmarkkinat ja työmarkkinatieto

- ✧ LMI – Labour Market Information – Euroopassa on tavoitteena kehittää entistä virheettömämpää työmarkkinatietoa, jotta koulutusta ja työtä koskevat valinnat olisivat entistä osuvampia.
- ✧ Keskusteltavaksi pienissä ryhmissä:
  - Miten avata opiskelijalle näkymiä työmarkkinoille?
  - Mitkä ne ”työmarkkinat” oikeastaan ovat? Mitä niihin sisältyy?
  - Mistä löytyy paras ja ajantasaisin työmarkkinatieto?

Työmarkkinat ja työmarkkinatieto

- ✧ Ryhmäkeskusteluissa nostettiin esille työmarkkinoista:
  - Palkkatyömarkkinat – entä yrittäminen?
  - Tieto töistä ja eri alojen työtilanteesta epävarmaa – on virallista tietoa ja lisäksi paljon muuta
  - Tulevaisuuden työmarkkinoiden ennustaminen on hyvin epävarmaa – voiko ohjausta rakentaa ennusteiden varaan?
  - Ohjauksellisen pohdinnan tulee olla laajempaa kuin vain työmarkkinoita ja eri alojen työllistymisnäkyymiä koskevaa: omat kiinnostuksen kohteet, omat vahvuudet, omat unelmat

Yhteiskunnan muutos heijastuu ohjauksen käsitteissä ja lähestymistavoissa

- ✧ 1900 – 1949: oikea ihminen oikeaan työhön
  - Differentiaalipsykologia
  - Psykometriikka
- ✧ 1950 – 1999: modernin uraohjauksen teorit (esim. Holland, Super)
  - Ammatinvalinnasta laajennus: career development
  - Työmarkkinoiden sijaan yksilön elämä tarkastelun lähtökohtana
- ✧ 2000 eteenpäin: Ohjaus on kaikkialla, ”ohjauksellisuus”, yksilöllinen vastuu ja CMS
- ✧ CMS vai Career competence tai karriärkompetens?
- ✧ Työnhakijasukupolvet: Baby boomers, synt. 1946 – 64, Generation X, 1965 – 80, Generation Y, 1981 - 99 ⇒ ohjaamisen tavan erilaistaminen sukupolven mukaan

Kenen markkinat ja kenen tieto?

- ✧ ”Korkeatasoinen, ajantasainen ja puolueeton työmarkkinatieto kansalaisten käyttöön”
- ✧ On houkuttelevaa käyttää esim. TATin materiaaleja, mutta olisiko hyvä tunnistaa sen taustat ja tavoitteet (”Isänmaan etu”)?
- ✧ TE-palvelut, OPH: Esim. Ammattinetti on osin jopa virheellistä tietoa sisältävä, koska sivustoa ei kovin tiuhaan päivitetä, lisäksi julkisen vallan ylläpitämät palvelut ovat usein ulkoasultaan ja toteutukseltaan vaisuja
- ✧ Entä ammattiliittojen sivustot ja muu materiaali: SAK, STTK, AKAVA jne.?
- ✧ Vai taitoa etsiä, löytää, arvioida ja valikoida tietoa?

Mutta onko oikea työmarkkinatieto ratkaisu?

- ✧ Millaiset hyvinvointia edistävät interventiot toimivat?
- ✧ Eivät ainakaan sellaiset, joissa vedotaan järkisyyhin ja mahdollisesti vielä pelotellaan haitallisen toiminnan seurauksista (Peters, Ruitter & Kok 2014)
- ✧ Järkeen vetoamisen voima on rajallinen, koska ihminen ei ole läheskään niin rationaalinen toimija kuin haluamme uskoa.
- ✧ Minne asti tavoite asetetaan noin 18-vuotiaan kanssa – entä mitä konkreettisesti tehdään NYT?

Työt tehdään joka päivä hyvin eikä unelmoida turhia

- ✧ ”Lukio tarkoitti minulle sitä, että pidin ovet auki jatko-opiskeluihin. En minä suunnitellut mitään erityistä ammattia, mutta jos opiskelu olisi tullut ajankohtaiseksi, varmaankin olisin pyrkinyt jollekin liikunta-alalle.”
- ✧ ”Saamani tuki liittyy ennen muuta asenteeseen ja siihen, että minulle annettiin mahdollisuus edetä valitsemallani tiellä. Opin jo nuorena, mitä kova työnteko merkitsee. - - . Pitää olla nöyrästi valmis tekemään työtä ja menestys on paljon itsestä kiinni.”

Litmanen10, s. 29, 280

Kirjallisuutta

- ✧ ELGPN 2015. Guidelines for Policies and Systems Development for Lifelong Guidance. Finnish Institute for Educational Research. Kariteam: Jyväskylä.
- ✧ Fortier, M. 2015. The generations at work. Careering, Fall 2015.
<http://contactpoint.ca/careering/fall-2015/>
- ✧ Hotakainen, K. 2013. Luonnon laki. Kustannusosakeyhtiö Siltala. Bookwell: Juva.
- ✧ Human Development Report 2014. Sustaining Human Progress: Reducing vulnerabilities and building resilience. UNDP: New York.
- ✧ Jessop, B. 2015. From Thatcherism to New Labour: Neo-Liberalism, Workfarism, and Labour Market Regulation. Department of Sociology, Lancaster University.
<http://www.comp.lancs.ac.uk/sociology/soc131rj.pdf>
- ✧ Krejsler, J. B. 2013. What works in education and social welfare? Scandinavian Journal of Educational Research (57), 1, 16–32.
- ✧ Klein, N. 2009. Tuhokapitalismin nousu. Suomentanut Kari Rekiaro. Into Kustannus: Helsinki.
- ✧ Litmanen, J. 2015. Litmanen10. Tammi: Helsinki.
- ✧ Mannevuori, M. 2015. Affektitehdas. Työn rationalisoinnin historiallisia jatkumoa. Turun yliopiston julkaisuja C 406.
- ✧ OECD 2004. Career Guidance. A handbook for policy makers. OECD: Paris.
- ✧ Peck, J. 2003. The rise of the workfare state. Kurswechsel 3/2003.
- ✧ Peters, G.-J., Ruiters, R. & Kok, G. 2014. Threatening communication: A qualitative study of fear appeal effectiveness beliefs among intervention developers, policymakers, politicians, scientists, and advertising professionals. International Journal of Psychology 49 (2), 71–79.